

Anders Rambech – husmannsgutten som vart eidsvollsmann

Anders Rambech (1767 – 1836). Han var representant nummer 98 i Grunnlovsforsamlinga. © Stortinget.

Anders Rambech var født i 1767 på husmannsplassen Graneng på Kvikne, i en stor barneflokk. Han måtte tidlig ut, og kom til Meldalen som gjetergutt hos sorenskriver Krogh. Der vart han værende i tjeneste. Sorenskriveren så guttens gode evner og kosta på ham utdanning, og han vart kontorist hos sorenskriveren, og seinere overtok han embetet. I 1814 vart han valgmann fra Meldalen og valgt som en av Sør-Trøn-

delags tre representanter til Grunnlovsforsamlinga på Eidsvoll, og han møtte på Stortinget flere perioder, der han også var odelstingspresident.

Historia om Anders er ikke minst ei historie om ei veldig vandring sosialt, fra husmannsstand til embetsstand. Han ”steg i gradene” fra husmannssønn til sorenskriver – høgt betrodd som eidsvollsmann, Stortingsmann og odelstingspresident.

Husmannsgutt

Ole Olsen Graneng var pliktsfut ved Kvikne Kobberverk og overtok i 1751 bygsla på plassen Graneng under Vollan. Han vart gift samme året med Marit Knutsdatter fra Bubakken på Kvikneskogen. De hadde åtte barn, hvorav Anders var nummer fem, født 2. september 1767.

Da foreldra skulle ha gutten til dåpen, heter det seg at de spurte presten Anders Rambech på Vollan om å være fadder, og å få kalle oppatt han. Nå har presten i kirkeboka ikke skrevet noe om at han var fadder – det står som vanlig oppført fem faddere, og presten står ikke der. Og gutten er, som vanlig var, innført bare med fornavnet:

Anders. Men han kalte seg altså Anders Rambech, som presten, så noe må det nok være i bygdetradisjonen. Presten tok seg kanskje litt av gutten som var oppkalt etter ham? Og kanskje presten hadde en finger med i spillet når gutten kom i tjeneste hos sorenskriveren i Meldalen?

Som husmannsbarn måtte også Anders tidlig ut i arbeid. Allerede som åtteåring dro han og den to år eldre broren Morten ut for å finne seg tjeneste. De gikk nordover, og Morten fikk tjeneste som gjetergutt i Rennebu, mens Anders altså endte i Meldalen.

Hos sorenskriveren

Anders fikk tjeneste som gjetergutt hos sorenskriveren i Orkdal, Nikolai Christian Krogh på garden Stokkan i Meldalen. Og han vart i tjeneste hos sorenskriveren. Denne la merke til at husmannsgutten fra Kvikne hadde gode evner. Han lærte gutten å skrive og regne, og kunne på den måten ha nytte av ham på kontoret. I 1783, 16 år gammel, vart Anders ansatt som kontorist hos sorenskriver Krogh.

Etter som tida gikk utvikla det seg et kjærlighetsforhold mellom Anders og sorenskriverens datter Fredrika Dorthea. Dette var jo i utgangspunktet et umulig forhold: en husmannssønn og ei embetsmannsdatter. Men sorenskriveren skjønnte at det var alvor og godtok tydeligvis forholdet, for han kosta utdanning på Anders – han sendte husmannssønnen til København for å studere jus.

Etter studiene kom Anders tilbake til Meldalen, og i 1793 vart han fullmektig

hos svigerfaren og var det i sju år. Da søkte sorenskriver Krogh avskjed, og Anders Rambech vart 13. juni 1800 utnevnt i embetet etter ham.

Sorenskriver Anders Rambech

Seinere samme året, 10. oktober, gifta Anders seg med Fredrika Dorthea Krogh. Hun døde imidlertid allerede året, og de fikk ikke barn. Men 2. februar 1803 gifta Anders Rambech seg oppatt med Johanna Drejer Nissen fra Trondheim. Hun var ei søsterdatter av sorenskriver Krogh, og altså søskenbarn med første kona. De fikk fire barn.

Futen ba Anders Rambech om å sjå seg om etter en egna embetsgard. Svigerfaren hadde i 1797 kjøpt Oppigard Syrstad, og Anders overtok denne i 1805. Dermed vart det ikke noe offentlig kjøp av embetsgard, men den sentralt beliggende Syrstadgarden vart sorenskrivergard. Mange av husa var nyrenoverte omkring 1800. Det var ei stor hovedbygning, og ei sidebygning gjorde tjeneste som kontor og tingstue. På Syrstad bodde Anders Rambech til han døde 14. september 1836.

Syrstad var en relativt stor gard. Ved folketellinga i 1801 bodde det 14 personer på garden. I tillegg var det en husmannsplass. Sorenskriver Krogh hadde hele sju tjenere: to drenger og fem tjenestejenter. Nevnes skal også at da bodde hans søsterdatter Johanna der – hun som vart Anders Rambechs andre kone. Anders og kona Fredrika Dorthea hadde eget hushold, og hos dem bodde i tillegg en "skrivekarl". Anders Rambech betalte svigerfaren 2900 riksdaler for garden i 1805, og en

branntakst på den fra 1809 er på 2640 riksdaler. Og da sølvskatten vart innkrevd i 1816, betalte Anders Rambech hele 150 speciedaler.

Embetsmennene Anders Rambech og presten Parelius var visstnok stadig i tottene på hverandre. Nettopp de to var også de første som gikk i gang med jordskifte, så tidlig som omkring 1800. Anders Rambech var aktiv i lokalsamfunnet, og var for eksempel engasjert i forhold til veier og fergesteder, legeordning, og han var fra 1832 poståpner i Meldalen.

Som den samfunnsengasjerte personen han var, og med posisjonen som sorensskriver, var det ikke unaturlig at han i 1814 vart valgt som en av Meldals to valgmenn. Og da valgmennene fra prestegjeldene i Søndre Trondhjems amt (Sør-Trøndelag fylke) møttes på Melhus, vart Anders Rambech valgt som en av amtets tre representanter til Grunnlovsforsamlinga på Eidsvoll.

Eidsvollsmann og Stortingsmann

Anders Rambech møtte altså som en av de 112 representantene til Grunnlovsforsamlinga på Eidsvoll våren 1814. Her hørte Rambech til det såkalte selvstendighetspartiet og stemte med dem. Rambech var blant de mer tilbaketrukne i Riksforsamlingen på Eidsvoll, men da det etter at Grunnloven var endelig vedtatt 17. mai kom forslag fra tollprokurator Omsen om å utsette kongevalget, var Rambech en av dem som agiterte for umiddelbart kongevalg. Han holdt et kraftfullt innlegg og mente at "Under den freedsæle Christian Frederics milde Septer, vil Norges

Lyksaligheds Periode begynde".

Anders Rambech vart valgt inn på det første ordinære Storting i 1815. Med sitt ry som en nøyaktig og saklig mann, vart han utnevnt til sekretær på Stortinget. Også i 1818 møtte han i nasjonalforsamlinga, og vart da valgt som president i Odelstinget. I 1821 var han varerepresentant, men i 1824 fikk han igjen fast plass, og vart gjenvalgt tre år seinere. Også i begge disse Stortingsseksjonene var han odelstingspresident. Rambech vart også valgt i 1830, men frasa seg plassen, og i 1833 vart han varerepresentant. Han var gjennom disse Stortingsperiodene også medlem av mange komiteer og var leder for enkelte av dem.

Anders Rambech var en markant politiker fra 1815 til 1830 og markerte seg på Stortinget som en av de ledende i denne embetsstandens makttid i Norge. Og han var både som embetsmann og menneske en høgt akta mann, også i heimlige trakter. Henrik Wergeland karakteriserte Rambech som "en sindig, men dog varmtfølende Patriot". En anerkjennelse var det da han av Karl Johan i 1818 fikk et gullur "som tegn på Erkjentlighed og Vedskab".

Sjøl om husmannsgutten hadde "stegget i gradene", så glemte han ikke heimbygda. Han besøkte gjerne barnsheimen på Kvikne på sine reiser mellom Meldalen og Christiania, og han var også ofte innom Vollan og besøkte vennen Christian Schøller Schiellerup der. Og da gruvevirksomheta i Kvikne tok helt slutt i 1812, hjalp han fattige i si gamle heimbygd.

Kilder:

- Olav Tryggve Hagen: Kvikne.
Ei bygdebok. Band I. Bygdesoga.
1952
- Oluf Havdal (red.): Meldal
Bygdebok. Bind II. 1972
- Nils Lykkja: Meldal Bygdebok.
Bind 4. Gard og ætt II. 1958
lokalhistoriewiki.no
- Norsk biografisk leksikon,
b. XI. 1952